

ЭРҮҮГИЙН ПРОЦЕССЫН ЭРХ ЗҮЙН ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ

ХУУЛЬ БУСААР АШИГТ МАЛТМАЛ ХАЙХ, АШИГЛАХ, ОЛБОРЛОХ ГЭМТ ХЭРГИЙГ СЭЛЭНГЭ АЙМАГТ ШҮҮХИЙН ӨМНӨХ ШАТАНД ШАЛГАЖ ШИЙДВЭРЛЭСЭН БАЙДАЛД ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

ANALYSIS OF THE RESULTS OF THE CRIMES OF ILLEGAL EXPLORATION,
USE AND EXTRACTION OF MINERALS IN THE PRELIMINARY STAGE OF COURT IN
SELENGE PROVINCE

Г.Болор-Эрдэнэ
ДХИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн эрх зүй, криминологийн
тэнхимийн багш, доктор (Ph.D), цагдаагийн хошууч.

Товч агуулга: Энэхүү өгүүллээр хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох гэмт хэргийг шүүхийн өмнөх шатанд шалгаж шийдвэрлэхэд учирч байгаа хүндрэл, энэ төрлийн гэмт хэргийг шалган шийдвэрлэх эрх бүхий төрийн байгууллагын хамтын ажиллагаа, түүний уялдаа холбоог сайжруулах талаар санал-зөвлөмж боловсруулсан.

Abstract: In this article, the difficulties encountered in investigating and solving the crime of illegal mineral exploration, use, and extraction at the level of the police and prosecutor's organizations, as well as the cooperation between the government organizations authorized to investigate and solve this type of crime, were evaluated and the reasons were explained.

Түлхүүр үгс: Хууль бус уул уурхай, гомдол мэдээлэл гаргагч, гэмт хэрэг, авлига, байршил

Key words. Illegal mining, whistleblowers, crime, corruption, location

Удиртгал

Хууль бусаар ашигт малтмал хайх, олборлох, ашиглах гэмт хэргийн хөдөлгөөнийг сүүлийн 5 жилийн байдлаар авч үзэхэд, тогтмол өссөн үзүүлэлттэй байна.

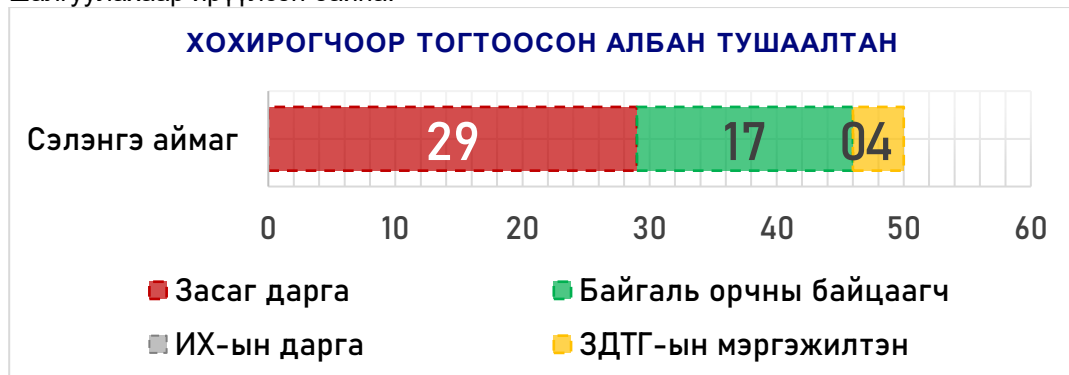
Энэ төрлийн гэмт хэрэг хамгийн их бүртгэгдсэн Сэлэнгэ аймагт энэ төрлийн гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээллийг шалгаж хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээхээс татгалзсан, хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, яллагдагчаар татсан прокурорын тогтоолд тус тус дүн шинжилгээ хийж, гомдол мэдээлэл, хэрэг хянана шийдвэрлэхэд учирч байгаа хүндрэлийг тодорхойлохыг зорьсон.

Үндсэн хэсэг

1. Хэрэг бүртгэлтийн хаасан хэрэгт гомдол мэдээлэл гаргагч

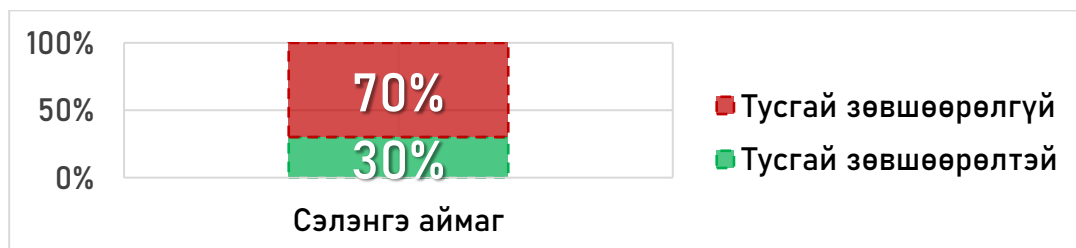

Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд 2018-2022 онд хууль бусаар ашигт малтмал хайх, олборлох, ашиглах хэрэг бүртгэлтийн хаасан хэргийн тогтоолд дүн шинжилгээ хийж, гэмт хэргийн талаарх гомдол мэдээллийг гаргасан субъектүүдээр нь харьцуулж, дундаж үзүүлэлтийг гаргахад: **61%-ийг** цагдаагийн алба хаагчаас; **32%-ийг** орон нутгийн иргэдээс; **7%-ийг** энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх үүрэг хүлээсэн төрийн болон олон нийтийн байгууллагаас цагдаагийн байгууллагад шалгуулахаар ирүүлсэн байна.

Сэлэнгэ аймагт **58%-д** сумын “Засаг дарга”, **34%-д** “Байгаль орчны байцаагч”-ийг хохирогчоор тогтоон оролцуулсан байна.

Нийт хэрэг бүртгэлтийн хэргийн **58** дээш хувьд нь сумын Засаг дарга нар өөрийн шууд удирдлага дор ажилладаг байгаль орчны байцаагч нарыг хохирогчоор томилж байгаа ажиллуулж байна.

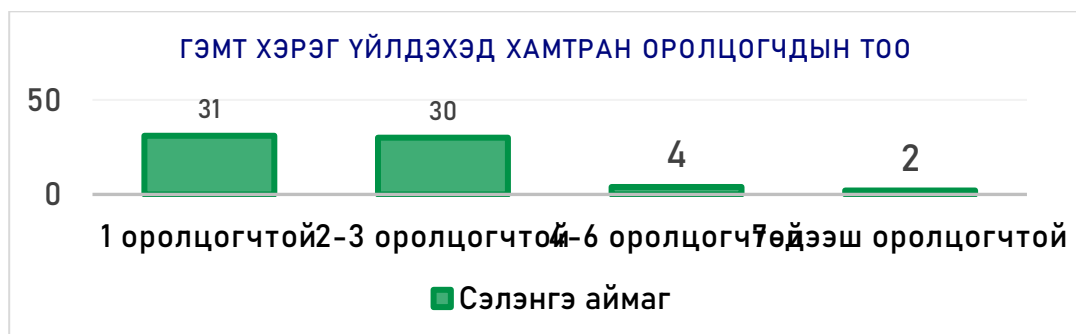

Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох нийт хаасан хэрэг бүртгэлийн хэргийн 70 хувь нь тусгай зөвшөөрөлгүй, 30 хувь нь тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох үйл ажиллагаа явуулсан байна.

“Тусгай зөвшөөрөлгүйгээр ашигт малтмалын эрэл хайгуул, олборлолт, боловсруулалт, ашиглалт явуулсан, үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцно” гэж Эрүүгийн хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2.1-д тодорхой зааж өгсөн байхад нийт хаасан хэрэг бүртгэлтийн хэргийн 70 хувь нь тусгай зөвшөөрөлгүй үйл ажиллагаа явуулсан үйлдэл байгаа нь анхаарал татахаар байна.

2. Хэрэг бүртгэлтийн хаасан, хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээхээс татгалзсан гомдол мэдээлэлд

Гэмт хэрэгт хамтран оролцогсдын хувьд 3 аймгийг харьцуулан дундаж үзүүлэлтийг гаргаж Анх мэдүүлэхдээ ганцаараа үйлдсэн нь 46%, 2-3 хамтран оролцсон гэж 44% мэдүүлсэн байна.

3. Гэмт хэрэгт хамтран оролцогч нараас яллагдагчаар татагдсан хүний тоо харьцуулалт

Эндээс үзэхэд, эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татахаас өмнө гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдын 46 хувь нь ганцаараа гэмт хэрэг үйлдсэн гэж мэдүүлсэн, 44 хувь нь 2-3 хүн гэмт хэрэгт хамтран оролцсон, 7 хувь нь 4-6 хүн хамтран оролцсон, 3 хувь 7 дээш хүн гэмт хэрэг үйлдэхэд хамтран оролцсон гэж мэдүүлсэн байна.

Эдгээр гэмт хэрэгт хамтран оролцогч нараас прокурор эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татагдсан тоон үзүүлэлтийг авч үзвэл, 73 хувь нь ганцаараа гэмт хэрэг үйлдсэн, 14 хувь нь 2 хүн хамтран гэмт хэрэг үйлдсэн, 6 хувь нь 3 хүн хамтарч гэмт хэрэг үйлдсэн, 7 хувь нь 4 хүн хамтран гэмт хэрэг үйлдсэн гэж үзэн хэрэгт яллагдагчаар татсан байна.

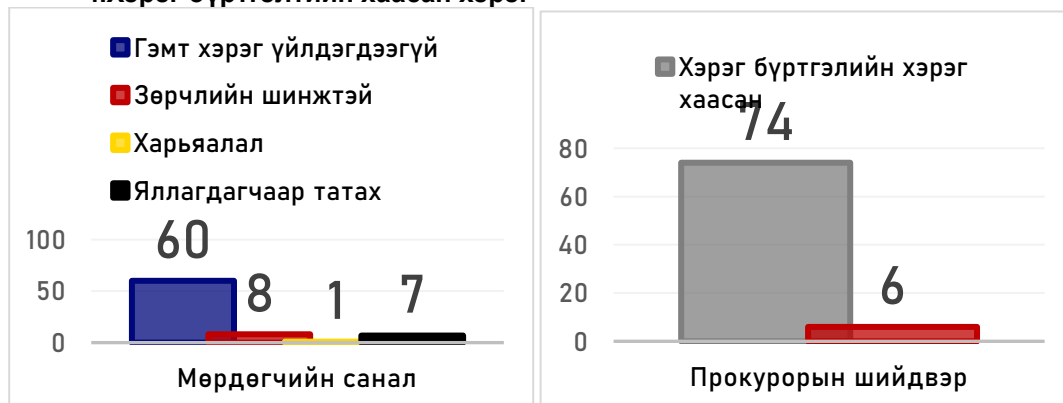
Дээрх байдлыг тоон мэдээллийг харьцуулан үзэхэд, ганцаараа гэмт хэрэг үйлдсэн гэж яллагдагчаар татагдсан хүний тоо 27 хувиар өссөн, 2-3 хүн гэмт хэрэгт хамтран оролцсон гэж яллагдагчаар татагдсан хүний тоо 30 хувиар буурсан байна. хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын шатанд гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдыг тогтоох, үйлдэл холбогдлыг нотлох ажиллагаа хангалтгүй, мөрдөгч, прокурор нь гадны ямар нэгэн нөлөөлөлд автаж, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн “Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хууль ёсны байх”, “Хэргийн бодит байдлыг тогтоох” зарчим, Эрүүгийн хуулийн “шудрага ёсны зарчим” зөрчигдөж гэмт хэрэгт хамтран оролцогч нарыг хариуцлагаас чөлөөлөх асуудал байна гэж үзэж болохоор байгаа боловч гэмт хэрэгт хамтран оролцогч нарын үйлдэл холбогдлыг нэг бүрчлэн тогтооход гэмт хэрэг зөрчил шалган шийдвэрлэх эрх бүхий мөрдөгч, улсын байцаагч нарын ур чадвар дутмаг байдаг талаар прокурортой хийсэн ярилцлагын үр дүнгээс харагдаж байгаа бол мөрдөгчтэй хийсэн ярилцлагаас энэ төрлийн гэмт хэрэг зөрчилд хамтран оролцогч нарын үйлдэл холбогдлыг нэг бүрчлэн тогтоох, нотлоход шаардлагатай нотлох баримт цуглуулах, бэхжүүлэх, тоног төхөөрөмж дутмаг байдал

нь энэ төрлийн гэмт хэрэг зөрчлийг шийдвэрлэхэд сөргөөр нөлөөлж байна гэж дүгнэж байна.

Прокурортой хийсэн ярилцлагын хэсгээс: Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж буй мөрдөгч болон зөрчил шалган шийдвэрлэх эрх бүхий албан хаагчдаас анхны хэргийн газрын үзлэгийг маш дутуу хийдэг, хөндөгдсөн газрын хэмжээг зөрүүтэй, буруу хэмжиж тэмдэглэлд тусгадаг, мэргэжлийн байгууллагыг оролцуулдаггүй, хэргийн газар байсан техник хэрэгсэл, эд зүйлд үзлэг хийдэггүй, хэрэгт ач холбогдолтой эд зүйлийг хураан авдаггүй.

Мөрдөгчтэй хийсэн ярилцлагын хэсгээс: Нотлох баримт цуглуулж, бэхжүүлэх тоног төхөөрөмж техник хэрэгсэл дутмаг байдаг.

4.Хэрэг бүртгэлтийн хаасан хэрэг

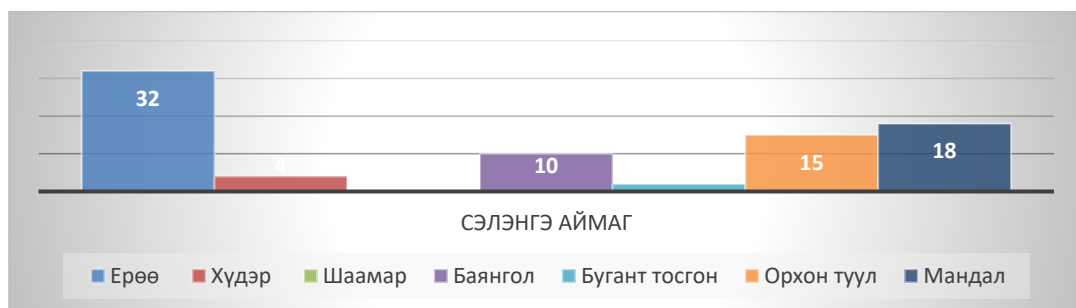

Сэлэнгэ аймгийн хувьд нийт хэрэг бүртгэлийн хэрэг нээж шалгасан хэргийн 79 хувийг мөрдөгч гэмт хэрэг үйлдэгдээгүй гэх үндэслэлээр, 11 хувийг зөрчлийн шинжтэй, 9 хувийг эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татах саналтай прокурорт хүргүүлсэн бол тухайн хэрэг бүртгэлийн хэргийг хүлээж авсан прокурор 93 хувийг нь хааж, 7 хувийг эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татаж шийдвэрлэсэн, нийт хэрэг бүртгэлийн хэрэг нээж шалгасан хэргийн 79 хувийг гэмт хэрэг үйлдэгдээгүй гэж шийдвэрлэсэн байна.

Эндээс үзэхэд, практикт хууль хэрэглээний хувьд цагдаа, прокурор, шүүхийн байгууллага нь нэгдсэн нэг ойлголтод хүрээгүй анх гомдол, мэдээлэл хүлээж авахдаа гэмт хэрэг үйлдэгдсэн гэж хэрэг бүртгэлийн хэрэг нээж мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж дуусмагц анх гаргасан шийдвэрээ үгүйсгэж гэмт хэргийн шинжгүй үндэслэлээр хааж байгаа нь энэ төрлийн хэрэгт холбогдогч нарыг чирэгдүүлж, эрхийн зөрчсөн эсвэл гадны нөлөөлөлд автах, үйлдэл холбогдлыг нь нотлох ур чадвар дутмаг байгаа учир хэрэг бүртгэлийн хэргийг хааж шийдвэрлэж байна.

Ганцаарчилсан ярилцлагын явцад прокуророос тодруулахад албан тушаалтан оролцсон хэргийг шүүхээр шийдвэрлэж нотлоход маш хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсдэг мөн шүүхээс хэрэг буцах нь прокурорын ажлын үзүүлэлтийн нэг сөрөг үзүүлэлт гэж ажлыг нь үнэлдэг тул нотлогдох боломжтой байдлаар нь хэргийг шүүхэд шилжүүлэх хандлага байгаа гэж ярьж байгаа байдлаас дүгнэхэд авлига, албан тушаалын байдлаар урвуулан ашигласан үйлдлийг шалгах, нотлох, шүүн таслахад одоо практикт тогтсон мөрдөн шалгах ажиллагааны хүрээнд бүрэн нотлох боломжгүй энэ төрлийн хэргийг хэрхэн мөрдөж нотлох талаар мөрдөгч, шүүгч, прокуроруудын чадвар сул байгаа мөн ажлын үзүүлэлтийг хэт явцуу байдлаар дүгнэж байгаа байдал нь сөргөөр нөлөөлж байна гэж дүгнэж байна.

Гэмт хэрэг үйлдсэн байршил

Гэмт хэрэг бүртгэгдсэн байршилаар нь авч үзэхэд Сэлэнгэ аймагт гэмт хэргийн 39,5 хувь буюу 32 хэрэг Ерөө суманд, 22 хувь буюу 18 хэрэг Мандал сумын нутагт, 18,5 хувь буюу 15 хэрэг Орхонтуул сумын нутагт, 12,4 хувь буюу 10 хэрэг Баянгол сумын нутагт, 5 хувь буюу 4 хэрэг Хүдэр сумын нутагт, 2,6 хувь буюу 2 хэрэг Бугант тосгонд, тус тус бүртгэгдсэн байна.

Сэлэнгэ аймагт гэмт хэрэг үйлдэхдээ ашиглаж байгаа багаж хэрэгслээр нь авч үзэхэд эксковатор, скруббер, том оврын ачааны машин ашиглан үйлдэж байна.

Дүгнэлт

1.Сэлэнгэ аймагт энэ төрлийн гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох үүрэг хүлээсэн төрийн байгууллага гомдол, мэдээлэл гаргаж байгаа орон нутгийн иргэдээс 10 хувь, цагдаагийн алба хаагчдаас 51 хувиар бага гомдол, мэдээлэл гаргасан байна.

Мөрдөгч, прокурор нартай хийсэн ярилцлагаас үзэхэд, энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх үүрэг хүлээсэн төрийн болон олон нийтийн байгууллагын алба хаагчид хамтран ажиллах талаар идэвх санаачилгагүй байдал тогтоогдов.

2.Хууль бус уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэгт 51 хувиас дээш хувьд нь хохирогчоор байгаль орчны байцаагчийг Засаг даргын захирамжаар томилж байгаа нь байдлаас дүгнэж үзэхэд:

- Байгаль орчны байцаагч гэсэн албан тушаалтан нь тухайн ажиллаж байгаа орон нутгийн нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон төрийг төлөөлөх бүрэн эрхтэй эсэх, орон нутаг, төрийг төлөөлж энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэн иргэн, хуулийн этгээдээс учруулсан хохирлыг нэхэмжлэх эрхийг хуулиар олгоогүй атал хохирогчоор тогтоож байгаа буруу жишиг тогтсон байна.
- Хууль бус уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой орон нутгийн төрийн байгууллагын албан тушаалтан хамтран оролцсон хэрэгт хохирогчоор хэнийг тогтоох эрх зүйн нарийн зохицуулалт байгаа тул холбогдох хуульд энэ зохицуулалтыг нарийн тусгах шаардлагатай байна.

3.Судалгаанд Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох нийт хаасан хэрэг бүртгэлийн хэргийн 70 хувь нь тусгай зөвшөөрөлгүй, 30 хувь нь тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох үйл ажиллагаа явуулсан байна. Эрүүгийн хуулийн 24.2 дугаар зүйлийн

24.2.1-д “Тусгай зөвшөөрөлгүйгээр ашигт малтмалын эрэл хайгуул, олборлолт, боловсруулалт, ашиглалт явуулсан бол” гэж энэ төрлийн гэмт хэргийн бүрэлдэхүүний шинжийг тодорхойлсон байхад нийт хаасан хэрэг бүртгэлтийн хэргийн 70 хувь нь тусгай зөвшөөрөлгүй үйл ажиллагаа явуулсан үйлдэл байгаа нь анхаарал татаж байна.

4.Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын шатанд гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдыг тогтоох, үйлдэл холбогдлыг нотлох ажиллагаа хангалтгүй, мөрдөгч, прокурор нь гадны ямар нэгэн нөлөөлөлд автаж, гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдыг эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөх асуудал байна гэж үзэж болохоор байгаа боловч гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдын үйлдэл холбогдлыг нэг бүрчлэн тогтооход мөрдөгч, улсын байцаагч нарын ур чадвар дутмаг, үйлдэл холбогдолыг нэг бүрчлэн тогтоох, нотлоход шаардлагатай нотлох баримт цуглуулах, бэхжүүлэх, тоног төхөөрөмж дутмаг байдал нөлөөлж байна.

Санал

- Хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх тодорхой асуудлаар хамтран хяналт шалгалтыг тодорхой газар орон, бүс нутаг, үйлдвэр, аж ахуйн нэгжид явуулж, түүний үр дүнг хэлэлцэж, урьдчилан сэргийлэх ажлыг гадаадын улсын сайн туршлагыг судлан зохион байгуулах.
- Энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий алба хаагчдыг сургах, мэргэшүүлэх.
- Уул уурхай, ашигт малтмалын хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хуулийн уялдаа холбоо, ял шийтгэлийн бодлогын суурь судалгааг хийж, эрх зүйн орчныг сайжруулах.
- Цагдаагийн байгууллагыг энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэхэд шаардлагатай техник, хэрэгслээр хангах.

Ашигласан материал

- Хууль бусаар ашигт малтмал хайх, ашиглах, олборлох” гэмт хэргийн шүүхийн өмнөх шатны шийдвэрлэлтэд хийсэн дүн шинжилгээ, судалгааны тайлан 2022 он